

ÚJ ANGOL MINISZTEREK.

A „szép szavú öreg ember” — the old man eloquent — a hogy az angolok Gladstone nevezik, nagy dolgokban törheti a fejét, hogy agg kora dacára oly rendkívüli, mondhatni lázas erélyt fejtett ki a választásoknál, csak hogy pártjának a parlamentben többséget biztosítson. E párt az új választási törvényt, a választói jogot jelentékenyen kiterjesztette, új elemekkel szaporodott, melyeknek főfogása érvényesülni fog a liberális párt politikai irányja körül. És e változás határozottan radikális jellegű. A korábbi liberálisok meglehetősen idegenkedtek a radikálisoktól, most szerepet kénytelenek juttatni nekik is, sőt Gladstone még kabinetjébe is fővénnyel kényszerült radikális tagokat.

A többség azonban a konzervatívokkal szemben még így se volt biztosítva. Gladstone meg kellett alkudni a Parnell vezetés alatt álló 70 irlandi képviselével, hogy magának biztosítsa támogatását. Ez persze csak jelentékeny engedmények árán sikerült. E kilitásba helyezett engedmények között legnevezetesebb a földbirtok megváltása Irlandban, a mihez mintegy 200 millió font sterling szükségeltetik s minek keresztülvitele esetében megszűnik Irlandban az angol land-lordok földesurasága, az irlandiak panaszainak egyik legfőbb kútforrása.

De a mellett Irland nagy fontosságú politikai jogokban is részesülne. Közé és Anglia között körülbelül olyan viszony létesülne, a melyben nálunk Horvátország áll a magyar állammal. Lenne külön parlamentje és külön kormánya Dublinban, teljes autonómiával a belügyekben, törvénykezésében, vallási és közoktatási ügyekben, de azon arányban, melyben az irlandiak állami adója az angolokéhoz viszonylik, az angol parlamentbe is küldenének követeket, mely ismét a pénzügy, a kereskedés, a közlekedés és a honvélem ügyeiben lenne illetékes törvényhozás.

Gladstone e tervei magában a kabinetben nem találnak osztatlan helyeslére. S családost, épen a kormány radikális tagjai, Chamberlain és Trevelyan azok, a kik e tervek miatt kilépéssel fenyegetőznek. Általában azt kell tapasztalunk, hogy Gladstone miniszteriuma ép oly kevéssé egyöntetű, mint a párt, mely tünöngatására vállalkozott.

Hogy Gladstone kabinetjének politikai jellegét megítélhessük, leghelyesebb azt kiválóbb alkotó elemeiben vizsgálunk s az egyes államférfiaknak, a kiből összeállott, politikai irányát ismeretünk.

A legfontosabb állások egyike kétségkívül a külügyminiszteré, melyet Roseberry lord vállalkozott betölteni.

ROSEBERRY lord, e népszerű skót főúr és Gladstone barátja, egyike azoknak, kikhez legtöbb várakozást kötnék Anglia külpolitikájának helyes irányban való vezetését tekintetében. Abból az iskolából, azok közül a szerencsés kezű diplomaták közül való, kiknél az egyéniség varázsa, s a személyes jó viszony a külföld hangadó államférfiaihoz, több sikert mutat fel néha, mint a legmélyebb belátás és letpaszaltabb általánosság. Granville nehézséges modora után, ki állítólag az angra-pequenai és új-guineai kérdésekben való halogató magatartása által idézett fel türelmetlenséget Berlinben, Roseberry lord egyénisége a legjobb benyomást kelti, mert bírja Bismarck rokonszenvét is, melyet Granville elvesztett volt. A német kancellár nem vette magának a fáradságot, hogy méltányolja az angol külügyi kormány decentralizált szervezetében rejlő nehézségeket, a gyarmati miniszterium különállását, s a gyarmati kormányzó alkotmányos viszonyát a parlamenttel szemben, valamint távollétét igazgatási székhelyétől, melyek oly bonyolultá teszik Angliában a diplomáciai kérdések alaki megoldását. Leplezetlen szavakban adott kifejezést a feletti bosszúságának, hogy bizonyos területi kérdésekben tett lépései hónapokig vá-

lasz nélkül maradtak. Csak fiának s hivatalos képviselőjének, Bismarck Herbert grófnak, Roseberry lord személyes barátjának egy magánlátogatása Angliában, melyet aztán a lord is viszonzott, enyészett el a kellemetlen utóhatásokat, s adott helyet kölcsönös barátságos magyarázatoknak, a nélkül, hogy bármelyik kormány politikáját kompromittálta volna. Roseberry lord közbevetése ekkor nem történt hivatalos színnel, de minden valószínűséggel úgy Gladstone, mint Granville lord egyetértettek vele hallgatóság, s tapintata és finomsága sok ügyességgel segítette át a kényes helyzet nehézségein. Ennek tulajdonítható tehát, ha ma is, mikor Granville lord, tekintettel az európai helyzetben legutóbb történt nagy változásokra, nem volt többé hajlandó a kormányban a külügyi tárcázát elvállalni, úgy társadalmi helyzete, mint rugékonysága s nagy társalgó tehetsége Roseberry lordot már előre utódjává jelölték ki e fontos állásban.

Roseberry lord még aránylag fiatal ember, 1847-ben született a híres és előkelő Primrose-családból, mely Anglia történetében kiváló szerepet játszott. Mint maga is sajnálattal konstataálja, soha sem volt az alsóház tagja, s a felsőházban 1871-ben jelent meg először, a mikor a felirati vitában Gladstone előadónak is választotta. Könnyed, kellemes, élénk beszédmodora van, csak felületesen érintve a tárgyakat s néha enyélgessel és anekdotákkal fűszerezve előadását, minden szigorubb logika nélkül. Első komolyabb szereplése a skót nemzeti oktatás kérdésénél volt, a mikor indítványt adott be a theologiai katekizálására az elemi iskolákból. Beszél az Alabama-ügyben az Egyesült-államokkal kötött szerződés tárgyalásánál is s a skót tanügyi és másnemű alapok megvizsgálására kiküldött bizottságban is rész vett. Mint szíveskedő sportember és lóismerő, sok figyelmet szentelt a lótenyésztés előmozdítására, e tárgyban parlamenti bizottság kiküldését eszközölte ki s előrülte a lovakra vetett adót. Mint a társadalmi tudományi kongresszusnak elnökét, úgy az aberdeeni, mint az edinburghi egyetem lord-rektori címmelett tüntették ki.

1878-ban lord Roseberry nőül vette a zsidó történelmi és irodalmi emlékek nyomozásában irodalmilag is működött Rothschild Hannát, báró Rothschild Mayer leányát, kitől több gyermeke van. Ő és neje gyakran fogadják vendégül Gladstone, ki igen szívesen baráti viszonyban áll velök. 1881-ben már mint a belügyi kormány államtitkára részt vett egy ideig a miniszteriumban, de nem sokára alapos kétélyek merültek fel az iránt, hogy vajjon e hivatal viselheti-e felsőházi tag, lemondott állásáról, s a következő tizenkét hónapon át az angol gyarmatokon és Ausztráliában tett látogatásokat.

Visszatérve Európába, kiváló buzgóságú szöszölkője lett az úgynevezett „imperial federation”-nak; oly eszme, mely erősen hathatott a hazafiai érzületre, de még mindeddig nem nyert határozott alakot, a mi megvalósíthatóvá tenné. Sokat buzgólkodott saját szűkebb hazája, Skócia, érdekében is, s különösen az Anglia és Skócia közötti közigazgatási kapesot igyekezett javítani.

Különösen nagy mértékben foglalkoztatta azonban Roseberry lordot politikai működése terén a felsőházi reform kérdése, szélesebb alapokat, nagyobb tevékenységi kört ohajtván biztosítani e testületnek, melyben a szabadelvtűek állandó kisebbségben vannak. 1884 jun. 19-én erre javaslato is terjesztett el, s ez ügyben tartott beszede nagy politikai észlelyt, minden párt-szellemtől ment alkotmányos érzéket, széles látókört és bő történelmi tanulmányokat árult el. Tekintetbe véve, hogy az angol felsőház az idő szerint 24 volt minisztert, hat volt kormányzó, két korábbi alsóházi elnököt, négy volt nagykövetet, két ex-lordkancellárt, nyolcz más bírót, két tábornagyot, s a mellett számos tenger-nagyot, tábornokot, nagyobb államhivatalnokot s püspököt számlált tagjai közé, méltán felvehette a kérdést, mi oka, hogy ennyi szellemi tőkével nem fejt ki a felsőház nagyobb tevékenységet? Felelete az volt, hogy hiányzik e testületben a képviselői felelősség elve, a mennyiben az állami életnek csupán három tényezőjét, az egyházat, a földbirtokot s az örökös arisztokráciát öleli magába. Fontos pártkérdések mehetnek határozatba ily módon a rendes távollévők gyors összegyűjtése által s az ügyrend maga olyan, hogy a parlamenti üléshez hat hónapján keresztül a felsőháznak majd semmi dolga sincs, s az alsóház minden törvényjavaslata-

tával az utolsó két hétben kell, hogy lezámoljon. Ohajtotta ennél fogva az ipar és kereskedelem, továbbá a művészet, irodalom és tudomány képviseltetését is a felsőházban, úgy az orvostudományt, mint a jogi szakoktató, a non-conformista vallásos testületekét a bevett egyházzal párhuzamban, sőt a gyarmatokat, a közép- és munkásosztályt is. A nemzeti szenátusnak ezt a tervzetét elvetették 85 szavazattal 45 ellen, de azért Roseberrynek nem soká fog hiányozni alkalmá, hogy szabadelvtű befolyását ismét lathatja, még az irányban, mert a felsőházi reform kérdése Angliában égetőnek mondható ma, s előbb-utóbb ismét szőnyegre fog kerülni.

BROADHURST HENRIK, a belügyi kormány államtitkára, csak az utóbbi választások alkalmával került bele a parlamentbe. Szerezni sorsban született 1840-ben, Oxford mellett egy kis faluban; atyja, Broadhurst Tamás, kömives-napszamos volt. Ő maga a falusi iskolában tanult olvasni s írni, szabad idejében, melyet elvonhatott a munkától, a mit atyja kis kertjében folytattott, hogy pótolja vele a szegényes háztartás szükségleteit. Tizenkét éves korában ezzel a tanulmányával is szakított s ismának állott apja mellé. Mellette maradt két-három évig s aztán szokás szerint vándorutrá indult, hogy munka után lásson. Oly ügyes volt, hogy tizenhét éves léteré már tagja lehetett a kömiveslegények szövetségének s legényi bért kaphatott. 1858-ban Londonba került, de nem tetszett neki a füstös, ködös levegő s bár csekélyebb bérért, vidékre szegődött. Következő évben azonban újra Londonba jött s így tartottak vándorlásai 1866-ig, a mikor végre állandóan ott telepedett meg, s megházasodott.

Politikai szereplése itt kezdődik. Részt vett a reform-mozgalomban s az 1872-diki kömives-sztrájkban segített a munkásokra néve kedvező megoldásra juttatni a kitört vizsalyt. Ily fáradságos jutalmáért a kitüntetés s a vakoló kanalat.

Még közelebb hívta a politikai működéshez egy irodalmi esemény, a „Pall Mall Gazette” szerkesztő-változása, a szabadelvtű párt 1880-iki nagy győzelmé után. A „Pall Mall G.”, mint a független szabadelvtű eszmék előharcosa, Morley szerkesztése alá került s három évig írta annak a radikális politikusként által nagy mohósággal olvasott vezércikkeit. Nagy hatással volt különösen az ir kérdésben való állásfoglalása lapja hasábjain s hamar belátta, hogy a home-rule törekvéseket többé nem lehet erőszakkal elfojtani s szívvel-lélekkel támogatta Gladstone földtörvényét (Land-Act), mely a „fair rent” vagy bíróságilag megállapított bérösszeg alapján ohajtotta rendezni a landlordok és elnyomott „tenant”-jeik közötti viszonyt. S ha ohajtotta is a törvény tekintélyének fentartását a forrongó Irland rendbontó elemei tevékenységében, de nem értett egyet az alkotmányos szabadságok ama kárhuzatos felfüggesztésével Irlandban, mely az 1881-iki „Coercion-Act”-ban a tömeges befogatásokra s nyílt ostromállapotra vezetett, s előidézte közvetve a phönix-parki borzasztó gyilkosságot.

1883-ban Morley a Newcastle-upon-Tyne-i választók bizalma a parlamentbe juttatá, hol a radikálisok ama csoportjához csatlakozott, mely támogatta ugyan Gladstone, de a nélkül, hogy az egészséges elvektől eltért volna s ellenzékét csinált neki úgy a szerencsétlen kimenetelű szudáni expedícióban, mint az ir-kérdésben. Ugyan-ebben az irányban hangoztatta nézetét a múlt novemberi választások alkalmával. „Azt hiszem, — mondá, — hogy az ir-kérdés lesz az első, melylyel az új parlament foglalkozni fog. Új eszméknek kell kitárnunk lelkünket. Hogy a kormányzásnak azt a rendszerét folytathassuk Irlandban, melyet eddig, azt senki sem hiheti.”

A kompromisszumnál, melyre Gladstone a parnellistákkal lépett, s melynek eredménye az az új program, melyben Irland törvényhozási függetlensége s az ir földbirtok megváltása a leglényegesebb pontok, természetesen nem nélkülözhetette Gladstone kabinetjében Morleyt sem. Morley helyfoglalása a kabinetben, mint ir miniszteré, szemben az ir kormányzóval, ki a kabinetnek nem tagja, már maga egy egész program. Pár hét bizonynyal meg fogja hozni a miniszteri tanácskozásonak részletes eredményét Irlandra vonatkozólag; annyi igaz, hogy oly nagy horderejű alkotmány-válságnak, mint a kuszóban álló, nem volt még tanuja a jelen nemzedék Angliában.

Határozottan körvonalozott missziója nincs az újonan kinevezett ir helytartónak, ABERDEEN Review-ba különböző társadalmi és tudományos tárgyak felől írt, csakhamar hírnévre emelkedett s később egy anonyim kötetben is megjelentek. Jogi tanulmányokat is tett, de a nélkül, hogy gyakorlatilag érvényesítette volna azokat; ellenben mikor Lewes megvált 1867-ben a Fortnightly Magazine szerkesztésétől, Morley váltotta fel. Első önálló munkája a nagy szónokról, Burke-ről szült. Senkisének volt alkalmasnak nála ez időben egy folyóirat szerkesztésére. A „Contemporary Review” és a „Nineteenth Century”, az angol irodalom e hatalmas gyűpontjai, még nem léteztek; s ő az eredeti gondolkodóknak egész seregét csoportosította vállalata köré, mindmennyit bizonyos különleges szellemi iránynyal és teljes vélemény szabadsággal. Ő maga bölcselemileg a gyakorlati pozitívizmushive volt, míg politikai rokonszenve erősen hajlott egy másik miniszter-társra, Chamberlain elve felé, kinek czikkeit, melyek a társadalmi reformnak demokratikus kormányzat alapjain való megejtését vették tervbe, kitüntetőleg fogadta.

De meg volt írva, hogy Morley ne maradjon a kritikai irodalom művelésénél. 1871-től 1878-ig írott művei, köztük Rousseauról, Voltaireról, Diderotról s más enciklopedistákról, tekintélyes nevet szereztek neki, de komolysága, gyakorlati érzéke a politikai pályára felé vonták. A tudós elvonult életét élve, egy ideig csak amerikai útjával szaktította azt meg, hogy az élő demokratikus intézmények szemléléséből merítsen magának politikai inspirációt. A népkormányzatban való hite, mely meghaladta a liberáliszmus értelmezésének akkori szűk körét, csakhamar a párharcok küzdterére vonta. Bele vetette magát a Gladstone által 1868-ban megindított nagy mozgalomba, mely az ir katolikusok felszabadítását tűzte ki célul, s nagy tevékenységet fejtett ki a munkáskérdéssel összefüggő több korszerű reform, a munkabér, munkaidő, stb. megvitásában.

Még közelebb hívta a politikai működéshez egy irodalmi esemény, a „Pall Mall Gazette” szerkesztő-változása, a szabadelvtű párt 1880-iki nagy győzelmé után. A „Pall Mall G.”, mint a független szabadelvtű eszmék előharcosa, Morley szerkesztése alá került s három évig írta annak a radikális politikusként által nagy mohósággal olvasott vezércikkeit. Nagy hatással volt különösen az ir kérdésben való állásfoglalása lapja hasábjain s hamar belátta, hogy a home-rule törekvéseket többé nem lehet erőszakkal elfojtani s szívvel-lélekkel támogatta Gladstone földtörvényét (Land-Act), mely a „fair rent” vagy bíróságilag megállapított bérösszeg alapján ohajtotta rendezni a landlordok és elnyomott „tenant”-jeik közötti viszonyt. S ha ohajtotta is a törvény tekintélyének fentartását a forrongó Irland rendbontó elemei tevékenységében, de nem értett egyet az alkotmányos szabadságok ama kárhuzatos felfüggesztésével Irlandban, mely az 1881-iki „Coercion-Act”-ban a tömeges befogatásokra s nyílt ostromállapotra vezetett, s előidézte közvetve a phönix-parki borzasztó gyilkosságot.

1883-ban Morley a Newcastle-upon-Tyne-i választók bizalma a parlamentbe juttatá, hol a radikálisok ama csoportjához csatlakozott, mely támogatta ugyan Gladstone, de a nélkül, hogy az egészséges elvektől eltért volna s ellenzékét csinált neki úgy a szerencsétlen kimenetelű szudáni expedícióban, mint az ir-kérdésben. Ugyan-ebben az irányban hangoztatta nézetét a múlt novemberi választások alkalmával. „Azt hiszem, — mondá, — hogy az ir-kérdés lesz az első, melylyel az új parlament foglalkozni fog. Új eszméknek kell kitárnunk lelkünket. Hogy a kormányzásnak azt a rendszerét folytathassuk Irlandban, melyet eddig, azt senki sem hiheti.”

A kompromisszumnál, melyre Gladstone a parnellistákkal lépett, s melynek eredménye az az új program, melyben Irland törvényhozási függetlensége s az ir földbirtok megváltása a leglényegesebb pontok, természetesen nem nélkülözhetette Gladstone kabinetjében Morleyt sem. Morley helyfoglalása a kabinetben, mint ir miniszteré, szemben az ir kormányzóval, ki a kabinetnek nem tagja, már maga egy egész program. Pár hét bizonynyal meg fogja hozni a miniszteri tanácskozásonak részletes eredményét Irlandra vonatkozólag; annyi igaz, hogy oly nagy horderejű alkotmány-válságnak, mint a kuszóban álló, nem volt még tanuja a jelen nemzedék Angliában.

Határozottan körvonalozott missziója nincs az újonan kinevezett ir helytartónak, ABERDEEN Review-ba különböző társadalmi és tudományos tárgyak felől írt, csakhamar hírnévre emelkedett s később egy anonyim kötetben is megjelentek. Jogi tanulmányokat is tett, de a nélkül, hogy gyakorlatilag érvényesítette volna azokat; ellenben mikor Lewes megvált 1867-ben a Fortnightly Magazine szerkesztésétől, Morley váltotta fel. Első önálló munkája a nagy szónokról, Burke-ről szült. Senkisének volt alkalmasnak nála ez időben egy folyóirat szerkesztésére. A „Contemporary Review” és a „Nineteenth Century”, az angol irodalom e hatalmas gyűpontjai, még nem léteztek; s ő az eredeti gondolkodóknak egész seregét csoportosította vállalata köré, mindmennyit bizonyos különleges szellemi iránynyal és teljes vélemény szabadsággal. Ő maga bölcselemileg a gyakorlati pozitívizmushive volt, míg politikai rokonszenve erősen hajlott egy másik miniszter-társra, Chamberlain elve felé, kinek czikkeit, melyek a társadalmi reformnak demokratikus kormányzat alapjain való megejtését vették tervbe, kitüntetőleg fogadta.

Határozottan körvonalozott missziója nincs az újonan kinevezett ir helytartónak, ABERDEEN

Review-ba különböző társadalmi és tudományos tárgyak felől írt, csakhamar hírnévre emelkedett s később egy anonyim kötetben is megjelentek. Jogi tanulmányokat is tett, de a nélkül, hogy gyakorlatilag érvényesítette volna azokat; ellenben mikor Lewes megvált 1867-ben a Fortnightly Magazine szerkesztésétől, Morley váltotta fel. Első önálló munkája a nagy szónokról, Burke-ről szült. Senkisének volt alkalmasnak nála ez időben egy folyóirat szerkesztésére. A „Contemporary Review” és a „Nineteenth Century”, az angol irodalom e hatalmas gyűpontjai, még nem léteztek; s ő az eredeti gondolkodóknak egész seregét csoportosította vállalata köré, mindmennyit bizonyos különleges szellemi iránynyal és teljes vélemény szabadsággal. Ő maga bölcselemileg a gyakorlati pozitívizmushive volt, míg politikai rokonszenve erősen hajlott egy másik miniszter-társra, Chamberlain elve felé, kinek czikkeit, melyek a társadalmi reformnak demokratikus kormányzat alapjain való megejtését vették tervbe, kitüntetőleg fogadta.

De meg volt írva, hogy Morley ne maradjon a kritikai irodalom művelésénél. 1871-től 1878-ig írott művei, köztük Rousseauról, Voltaireról, Diderotról s más enciklopedistákról, tekintélyes nevet szereztek neki, de komolysága, gyakorlati érzéke a politikai pályára felé vonták. A tudós elvonult életét élve, egy ideig csak amerikai útjával szaktította azt meg, hogy az élő demokratikus intézmények szemléléséből merítsen magának politikai inspirációt. A népkormányzatban való hite, mely meghaladta a liberáliszmus értelmezésének akkori szűk körét, csakhamar a párharcok küzdterére vonta. Bele vetette magát a Gladstone által 1868-ban megindított nagy mozgalomba, mely az ir katolikusok felszabadítását tűzte ki célul, s nagy tevékenységet fejtett ki a munkáskérdéssel összefüggő több korszerű reform, a munkabér, munkaidő, stb. megvitásában.

Még közelebb hívta a politikai működéshez egy irodalmi esemény, a „Pall Mall Gazette” szerkesztő-változása, a szabadelvtű párt 1880-iki nagy győzelmé után. A „Pall Mall G.”, mint a független szabadelvtű eszmék előharcosa, Morley szerkesztése alá került s három évig írta annak a radikális politikusként által nagy mohósággal olvasott vezércikkeit. Nagy hatással volt különösen az ir kérdésben való állásfoglalása lapja hasábjain s hamar belátta, hogy a home-rule törekvéseket többé nem lehet erőszakkal elfojtani s szívvel-lélekkel támogatta Gladstone földtörvényét (Land-Act), mely a „fair rent” vagy bíróságilag megállapított bérösszeg alapján ohajtotta rendezni a landlordok és elnyomott „tenant”-jeik közötti viszonyt. S ha ohajtotta is a törvény tekintélyének fentartását a forrongó Irland rendbontó elemei tevékenységében, de nem értett egyet az alkotmányos szabadságok ama kárhuzatos felfüggesztésével Irlandban, mely az 1881-iki „Coercion-Act”-ban a tömeges befogatásokra s nyílt ostromállapotra vezetett, s előidézte közvetve a phönix-parki borzasztó gyilkosságot.

1883-ban Morley a Newcastle-upon-Tyne-i választók bizalma a parlamentbe juttatá, hol a radikálisok ama csoportjához csatlakozott, mely támogatta ugyan Gladstone, de a nélkül, hogy az egészséges elvektől eltért volna s ellenzékét csinált neki úgy a szerencsétlen kimenetelű szudáni expedícióban, mint az ir-kérdésben. Ugyan-ebben az irányban hangoztatta nézetét a múlt novemberi választások alkalmával. „Azt hiszem, — mondá, — hogy az ir-kérdés lesz az első, melylyel az új parlament foglalkozni fog. Új eszméknek kell kitárnunk lelkünket. Hogy a kormányzásnak azt a rendszerét folytathassuk Irlandban, melyet eddig, azt senki sem hiheti.”

A kompromisszumnál, melyre Gladstone a parnellistákkal lépett, s melynek eredménye az az új program, melyben Irland törvényhozási függetlensége s az ir földbirtok megváltása a leglényegesebb pontok, természetesen nem nélkülözhetette Gladstone kabinetjében Morleyt sem. Morley helyfoglalása a kabinetben, mint ir miniszteré, szemben az ir kormányzóval, ki a kabinetnek nem tagja, már maga egy egész program. Pár hét bizonynyal meg fogja hozni a miniszteri tanácskozásonak részletes eredményét Irlandra vonatkozólag; annyi igaz, hogy oly nagy horderejű alkotmány-válságnak, mint a kuszóban álló, nem volt még tanuja a jelen nemzedék Angliában.

Határozottan körvonalozott missziója nincs az újonan kinevezett ir helytartónak, ABERDEEN Review-ba különböző társadalmi és tudományos tárgyak felől írt, csakhamar hírnévre emelkedett s később egy anonyim kötetben is megjelentek. Jogi tanulmányokat is tett, de a nélkül, hogy gyakorlatilag érvényesítette volna azokat; ellenben mikor Lewes megvált 1867-ben a Fortnightly Magazine szerkesztésétől, Morley váltotta fel. Első önálló munkája a nagy szónokról, Burke-ről szült. Senkisének volt alkalmasnak nála ez időben egy folyóirat szerkesztésére. A „Contemporary Review” és a „Nineteenth Century”, az angol irodalom e hatalmas gyűpontjai, még nem léteztek; s ő az eredeti gondolkodóknak egész seregét csoportosította vállalata köré, mindmennyit bizonyos különleges szellemi iránynyal és teljes vélemény szabadsággal. Ő maga bölcselemileg a gyakorlati pozitívizmushive volt, míg politikai rokonszenve erősen hajlott egy másik miniszter-társra, Chamberlain elve felé, kinek czikkeit, melyek a társadalmi reformnak demokratikus kormányzat alapjain való megejtését vették tervbe, kitüntetőleg fogadta.

Határozottan körvonalozott missziója nincs az újonan kinevezett ir helytartónak, ABERDEEN Review-ba különböző társadalmi és tudományos tárgyak felől írt, csakhamar hírnévre emelkedett s később egy anonyim kötetben is megjelentek. Jogi tanulmányokat is tett, de a nélkül, hogy gyakorlatilag érvényesítette volna azokat; ellenben mikor Lewes megvált 1867-ben a Fortnightly Magazine szerkesztésétől, Morley váltotta fel. Első önálló munkája a nagy szónokról, Burke-ről szült. Senkisének volt alkalmasnak nála ez időben egy folyóirat szerkesztésére. A „Contemporary Review” és a „Nineteenth Century”, az angol irodalom e hatalmas gyűpontjai, még nem léteztek; s ő az eredeti gondolkodóknak egész seregét csoportosította vállalata köré, mindmennyit bizonyos különleges szellemi iránynyal és teljes vélemény szabadsággal. Ő maga bölcselemileg a gyakorlati pozitívizmushive volt, míg politikai rokonszenve erősen hajlott egy másik miniszter-társra, Chamberlain elve felé, kinek czikkeit, melyek a társadalmi reformnak demokratikus kormányzat alapjain való megejtését vették tervbe, kitüntetőleg fogadta.

Határozottan körvonalozott missziója nincs az újonan kinevezett ir helytartónak, ABERDEEN Review-ba különböző társadalmi és tudományos tárgyak felől írt, csakhamar hírnévre emelkedett s később egy anonyim kötetben is megjelentek. Jogi tanulmányokat is tett, de a nélkül, hogy gyakorlatilag érvényesítette volna azokat; ellenben mikor Lewes megvált 1867-ben a Fortnightly Magazine szerkesztésétől, Morley váltotta fel. Első önálló munkája a nagy szónokról, Burke-ről szült. Senkisének volt alkalmasnak nála ez időben egy folyóirat szerkesztésére. A „Contemporary Review” és a „Nineteenth Century”, az angol irodalom e hatalmas gyűpontjai, még nem léteztek; s ő az eredeti gondolkodóknak egész seregét csoportosította vállalata köré, mindmennyit bizonyos különleges szellemi iránynyal és teljes vélemény szabadsággal. Ő maga bölcselemileg a gyakorlati pozitívizmushive volt, míg politikai rokonszenve erősen hajlott egy másik miniszter-társra, Chamberlain elve felé, kinek czikkeit, melyek a társadalmi reformnak demokratikus kormányzat alapjain való megejtését vették tervbe, kitüntetőleg fogadta.

Oh szép valál te eszményképnek,
Szívem leánya, szép.
Oh szép és jó vagy feleségnek,
Szerelmem csak tied;
S a megnyílt ég tekintete:
Szemed ha függ örökde rajtok;
— Te vagy az édes anya, te!
Szerető, gondos: édes anyjok.

IV.

Hiába! elszállt, eltűnt, oda van!
A bánat hasztalan.
Dicsőség, ábránd szép álomvilága
Az ifúsággal eltűnt — mindhiába!
— De nem maradtam árván, egymagam.

Ha néha egy-egy sugárt visszavet
A szép emlékezet,
Olyan szeliden mosolyog fölénk le,
Mídon kezünk az udvaron föl és le
Virágok közt — kis gyermeket vezet.

DÖMÖTÖR PÁL.

HŐS MARKÓ.

Bolgár népballada.

Erdő, erdő, zöld erdőcske
Felelj csak meg kérdésemre,
Ilyen ifjan hogy vesztél ki?
Megfelel az erdő néki:
Markó, Markó, derék hős te,
Sem a dér nem forrázott le,
Sem égéstől nem hamvadtam,
Barna aráb ment át rajtam,
Vele lánczon, béklyó alatt
Három szegény fogoly-csapat.
Az egyikben palikárok,
A másikban ifjú lányok,
Harmadikban szép menyecskék.
Palikárok közt a bátyiád,
Szép lélek közt ifjú hugád,
Menyecskék közt barna babád.

Kérdi ismét Markó tőle:
Erdő, erdő, zöld erdőcske,
Merre ment a barna aráb?

Feleli az erdő szépen:
Ahun mennek az ösvényen,
Hős Markó is nosza egybe
Beljebb fordul az ösvényre.

Szép szeliden ejti szavát:
Hej barátom, barna aráb
Adj kezembe két jó pallost,
Egy szép táncot táncoljak most,
Három csapat fogoly nézze.

Barna aráb nem sejt rosszat
Két jó pallost mindjárt ott ad.
A két karddal a marokban
Hős Markó is abb' a nyomban
Ott előtte táncra dobban.

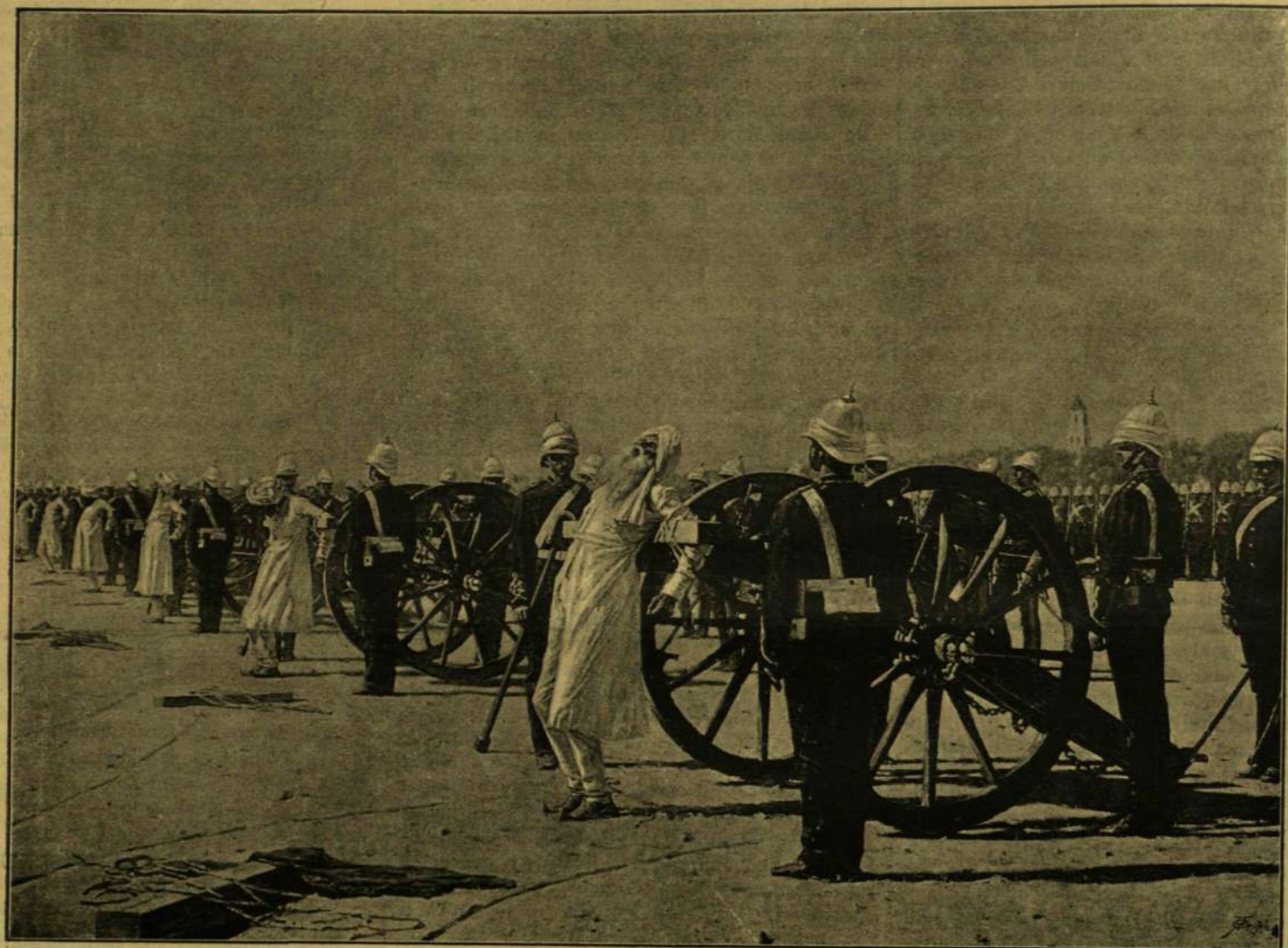
Barna aráb hogy félre néz,
Kardjához kap Markó vitéz,
Földre sújtja egy csapása,
Másodikkal fejtét vágja,
A rabokat összegyűjti
S hazájukba visszaviszi.

VÁRNAI SÁNDOR.

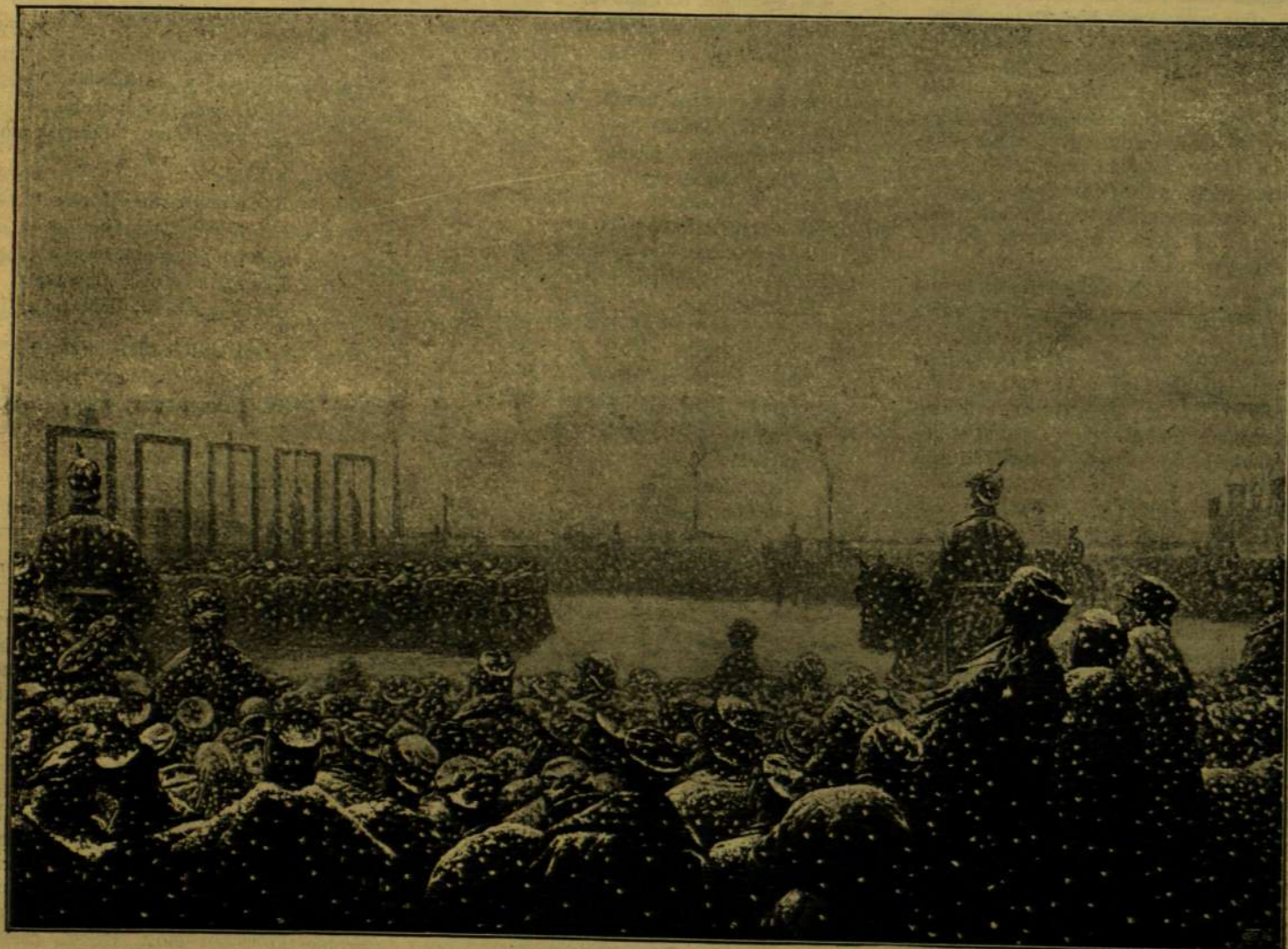
OROSZ TÖRTÉNETEK.

Miklós császár és a színészek.

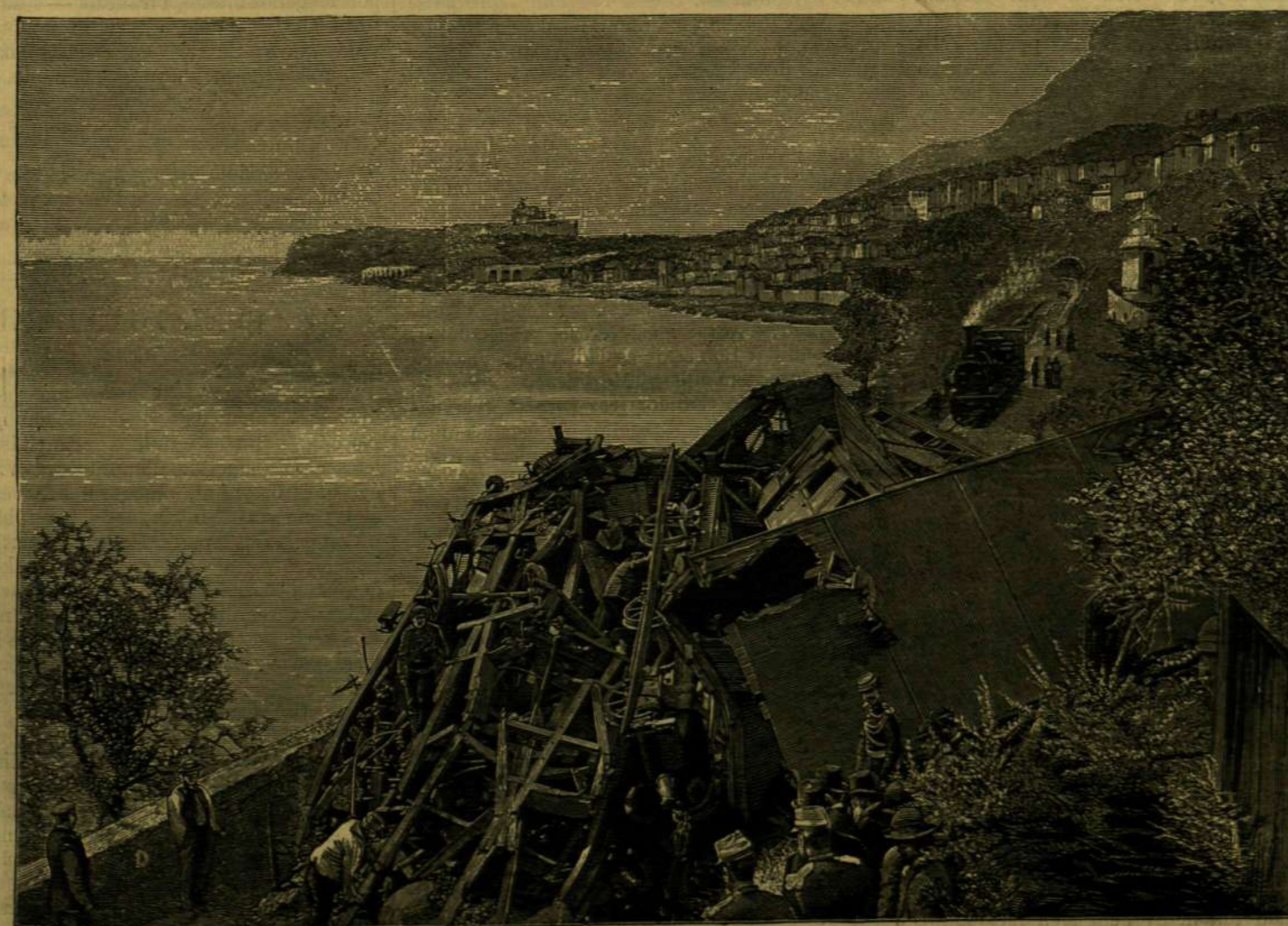
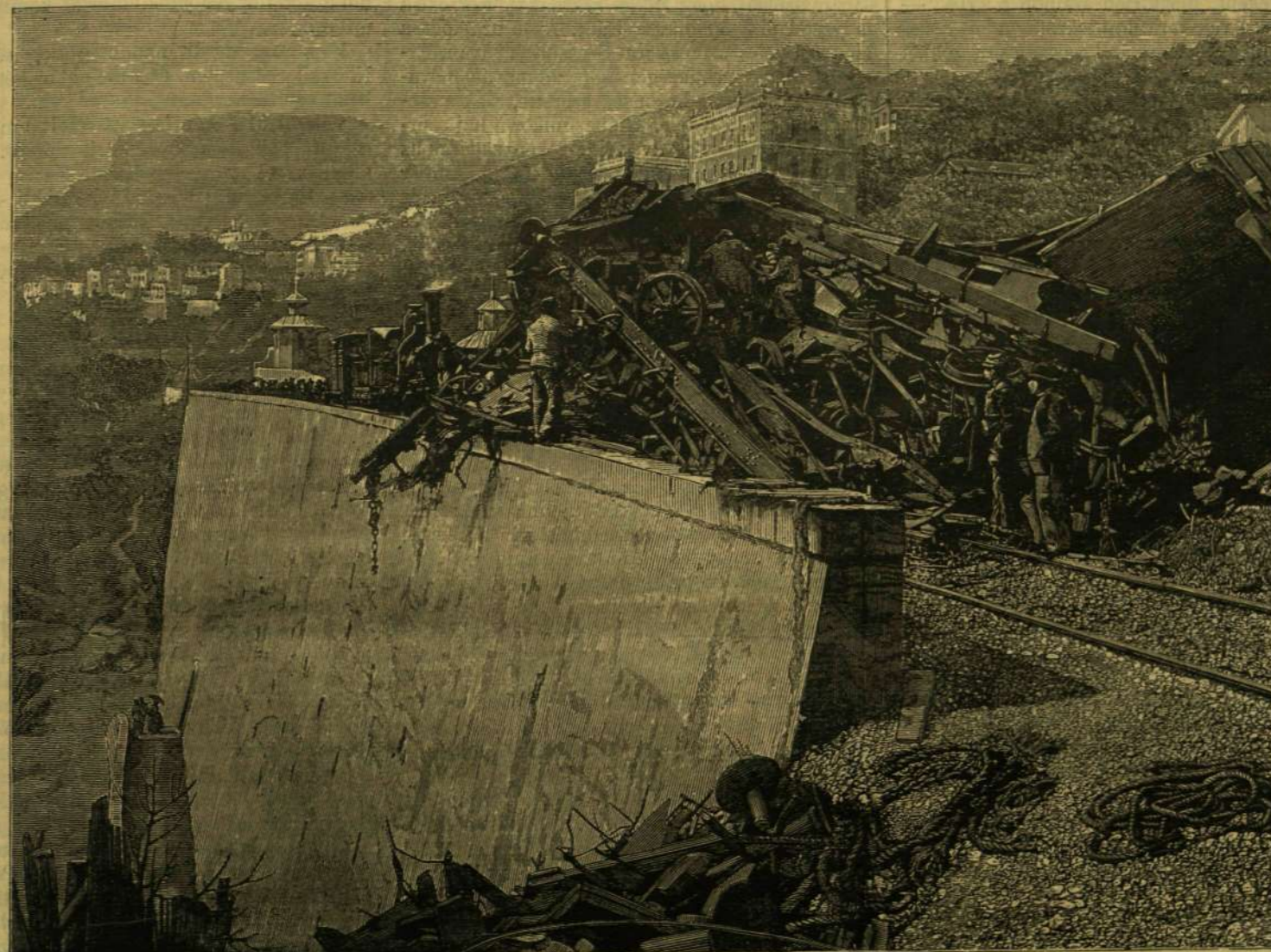
Ez a vasakaratu autokrata, ki trónraléptekor csak személyes bátorságának és vakmerő fellépésének köszönheté koronáját s talán életét is, ki a szabad eszmék terjesztése ellen alakult „szent szövetségnek” legbuzgóbb tagja lón, leverte a lengyel forradalmat, a magyar szabadságharc elfojtására kétszáz ezer embert küldött azzal a kijelentéssel, hogy ha kevések fog bizonyulni, meg kétszáz ezeret indít útnak; ez a fejedelem, ki Oroszország legtöbb íróját Szipériába meg a birodalom távoli, világító elzárta városába internálta, ki Wielopolsky marquisnak Varsóban, a Szobieszki-szobor előtt, Bécsre czélozva, azt a kérdést adta fel: — „Ki volt a legnagyobb szamárnak a lengyel királyok közt?” — s midőn a

HINDU LÁZADÓK KIVÉGZÉSE AZ ANGOLOK ÁLTAL KELET-INDIÁBAN.

NIHILISTÁK KIVÉGZÉSE OROSZORSZÁGBAN.
VERESCSAGIN KÉPEIBŐL.

A MONTE-CARLÓI VASUTI SZERENCSETLENSÉG MÁRCZIUS 11-ÉN. — FÉNYKÉPI FÖLVÉTELEK UTÁN.

lengyel főúr válaszolni nem tudott, a szoborra mutatva, így folytatá: — «Ő meg én!» — s ki eleget élt arra, hogy embertelen, önmagát megboszló rendszerének teljes kudarczát megérje s a világgal meghasonolva, a zsarnokok rendes végzeteként, megtörtén száljon a sirba: — mondom, ez a vasakaratu autokrata tudott kedélyes lenni és a színészettel meg a színészekkel a kulturát előmozdítólag érintkezni.

Hogy az orosz czárok többé-kevésbé pártolták az udvari színészetet, rég ismeretes, s hogy ez a pártolás főleg a német eredetű II. Katalin alatt érte el tetőpontját, az is tudvalevő dolog. Sőt ez a czárnő, hogy az orosz bojárokat és nemeseket a polgárosodásnak legalább külső mázával felruházta, meghívta őket az udvari színházban, az úgynevezett «Eremitage»-ban tartott előadásokra, de a ki egyszer ide betette a lábát, a következő szabályokhoz kellett alkalmazkodnia: «Belépés után meginni egy pohár hideg vizet, minden kijelentéskor idegen szót büntetésként 100 verset elolvasni Tretyakovszkij «Telemachus»-ából. A káplap, bot és rang kint marad az előszobában; boszús arcot vágni tilos, tübbe jönni, veszekedni nem szabad, pletykát terjeszteni nincs megengedve, a zsebkendő használata mindenkire kötelező.»

Katalin azért is pártolta a színészetet, mert ő maga szintén «áldozott a gráciának», azaz szindarabokat írt. Becsükről az udvariasság tiltja szólnom, de költéségek voltak bizvást felemleltetem. Egyik 5 felvonásos darabja («Oleg uralmának kezdete») a készen levő ruhaneműk és a kellek számítása nélkül tizenöt ezer rubelbe került; belőle a próbák öt esztendőre tartottak, s első előadása 1794. évi szeptember 15-én volt. A játszó személyzetén kívül még 600 testőrvadász vett benne részt, mint statista. Az összes «nekesek igénybe voltak véve s még 109 énekes a Preobrazszenszki ezredből. A siker óriási volt, mert Oroszországban ily pompát a színpadon nem láttak volt ekkoráig.

Nemcsak Katalin, hanem utódai, Pál és Sándor is hódoltak annak a szokásnak, hogy minden új darabot előbb az Eremitageban adjanak elő; csak ha a fenségek körök tetszését kiérdemelte, s «erkölcsi szempontból kifogás alá nem esett, csak ekkor volt szabad színrehozni a többi színpadokon.

Miklós czár, hogy e kiterés után a dologra térjen, szenvedélyesen szerette a színházat és minden új darab előadásán jelen volt. Mikor Osztrovszkij Sándornak, Oroszország ma is élő legjobb drámaírójának «Nem a saját szájába ült» című vígjátékát elő akarták adni, az udvari tisztviselőhad rettenetesen megszeppent. «Mit fog az uralkodó mondani, — beszéltek a buzgó urak, — mikor erkölcstelen nemes fog látni a színpadon, ki mellett áll a becsületes kereskedő? Lesz hadd-el-hadd nemesek nekünk, meg a czenzornak, de meg a szerzőnek is!» Hogy a veszélyt elkerüljék, szerették volna levenni a műsorról a darabot, csak hogy a közönség egyre jobban és jobban beszélt a vígjátékról, mely Moszkvában nagy tetszést aratott már. Az igazgatóság végre «Istennek ajánlva lelkét», elhatározta a darab előadását.

A vígjáték nagyon tetszett. Második előadásán megjelent Miklós czár is. Az igazgatóság reszkett. Mikor az utolsó felvonás is véget ért, a czár kifejezte tetszését, ezeket mondván: «Kévs darab szerzett annyi élvezetet, mint ez. Ce n'est pas une pièce, c'est une leçon!» S midőn ismét előadták a darabot, magával vitte feleségét, II. Sándor trónörökösét és nejét, s a tavasz folyamán még egyszer megnézte azt. És a mig a czár gyönyörködött a darabban, a buzgó tisztviselők Osztrovszkij rendőri felügyelet alatt tartották «Zsak meglegli föltját» című vígjátékáért.

Az is igaz, hogy a czár bizonyos dolgokban nem értette a tréfát; semmi hanyagságot, rendtelenséget nem tűrt a színpadon. Így Roller diszlejtető és gépész egy ízben három napot töltött kurtavason, mert változás alkalmával egy diszlet beleakadt a másikba.

A balletánczosnókkal is felette kozáku bánt. Egyszer elő kellett adni a «Lázadás a szeraly»-ban című balletet. A darabban a tánczosnók több hadmozdulatot s néhány fegyverfogást végeznek. Oktatóul a czár káplárt rendelt ki melléjük. Persze, a káplár elbánhatott az ujjecokkal kénye-kedve szerint, de a pajkos hölgyekkel nehezen ment a dolog; a hadi tudomány nem igen fért bodros fejükbe. Megtudta ezt a czár. Elment a próbára, kijelentette a trikós amazonoknak, hogy két óra hosszant fogja exercizrotatni őket csikorgó hi-

degben, könnyű jballet-czipőkben, ha isten igazában nem látnak neki a katonai ügyességnek. Természetes, hogy a káplár «ur» meg volt elégedve az eredménynyel, de még a czár is.

A mit alább fogok elbeszélni, annak a bizonyosságára szolgál, hogy Miklós czárnak volt érzéke a helyzet-szüite komikum iránt. Az ő uralkodása idejében jeles színész volt Szoszniczkij Iván. Értette a maga mesterségét, képezte magát, pályáitárai becsülték, a közönség szerette, csak a szegény sugó irított tőle. Hiába, mikor a haj szürkülni kezd, az agy is elveszté fogékonyságát, s az emlékezet cserben hagyja az embert. Ámbár Szoszniczkij is ember volt, de színész létére mégis csak restelte bevallani ebbeli fogyatkozását, és mindenféle kibuvót keresett. Magától értetődik, hogy mindig a sugó volt a bűnbak. Meg van írva, hogy «addig jár a korsó a kutra, mig eltörök egyszer». Szoszniczkij ugyan nem tört össze, de a czár jelenlétében csufol belesült. Egy igénytelen vígjátékban a «főkonyhamester» szerepét játszta. A darabban előfordul egy dal, melyben a muszkául «Ober-Kuchmister»-nek nevezett úr elősorolja a különböző nemzeteknél divó ételeket, többi közt az oroszokat is.

Javában folyt az előadás; a czár jelen van s a sikerült jelenetekben tapssal jutalmazza a színészeket... Az «Ober-Kuchmister» a soros. Szoszniczkij nagy lével rákedt a kupletre, szerencsésen elér az orosz halpástéomig és megakad... A zenekar elhallgat... a színházban siri csönd... Szoszniczkij int a karnagynak, s előlrol kezd a dalt. A sugó úgy sug, majd hogy a lelkét ki nem sugja, de a halpástéomnál torokán akad a művészeknek a szó! Hideg veríték gyöngyözik arcán, megtöri azt, és nekivág harmadszor... A sugó már-már kibújik a sugólyukból, úgy erőlködik, de midőn elkövetkezik a halpástéom — csütörtököt mond a tudomány. «Halpástéom... halpástéom... halpástéom... nyögi szinte könyezve a színész és nem bir tovább haladni... «Nem tudom tovább!» tör ki a szorongatott Szoszniczkij lelke melyéből... Miklós czár tapsolni kezd, s az őszinte vallomás frenetikus tapsot aratott.

Később a vénül Szoszniczkij a czár tudta nélkül nyugdíjazták. Egyszer összeakad vele az utczán Miklós czár (még ekkor nem volt olyan világ-üldözött vad saját honában az egész Oroszország hatalmas autokratája!), s megállítja.

— Hej hallod-e? Miért nem szoktál játszani? Rég nem láttalak.

A színész előadja, hogy öregségére való tekintéssel nyugdíjazták.

— Nem tesz semmit, fiam, — mondja neki az uralkodó, — erédj csak vissza a színházhoz, és értesítsd direktorodat, hogy Pavlovics Nikoláj czár rendelkezére tovább fogsz játszani.

Sokkal mulatságosabb eset történt Boreczkij nevű udvari színésszel, még pedig felette komoly időben, 1825-ben, az emlékezetes orosz december 14-én. Ekkor lépett a trónra Miklós czár, ekkor ütött ki a szenátus-téren a forradalom, melyet Miklós czár személyes bátorsága csillapított le. Oda vágatott a lázongó katonaság közé, s «Térdre!» vezényszavával lefegyverezte a lázadókat.

Az említett Boreczkij, családi néven Pusztoskin, rokonságban állt a Marlinszkij néven ismert Besztuzsev Sándor íróval és dekabristával. A szenátus-téren meghiusult lázadás után Boreczkijra is rákerült a sor, kit Pavlovics Nikoláj czár egyenesen feleséges sine elé idézett. Boreczkij ugyanis szállást adott rokonának, az említett Marlinszkijnak, kinek államfelforgató tervei- ről mit sem tudott, hódolatteljes érzelmektől volt áthatva, s most, hogy tudtán kívül ily nagy bajba keveredett, leirhatatlanul megrémült. Midőn benyitott az uralkodó szobájába, térdre esett, kezét égnek emelé, könyek patakának két orcáján, s fuldokló hangon rebegé:

— Felség!... ártatlan vagyok!...

Miklós czár ránézett, elmosolyodott s csak ennyit szólt:

— Látom, hogy jó színész vagy! Mehetsz.

És nem is fogták vallatára, nem is tudták be neki bűnül a terhére rótt vádat.

A következő ügyes szójátékot is a különben komorságáról ismeretes czárnak tulajdonítják.

* A decembert az oroszok «dekabrij»-nak mondják, innét a «dekabrista» elnevezés, melylyel a december 26-iki (Gerg. napt. szerint) forradalom részeseit illetik.

Grisi a leghiresebb énekesnők egyike volt a maga idejében, s mint ilyen föllépett a szentpétervári operában is. Később férjhez ment egy Mario nevezetű énekeshez.

Évek múltán ismét meglátogatta a czárvárost, hol a korábbi diadalok emlékeit könnyű volt föl- útítani.

Egy szép derült napon gyalog sétát tett a Newskij Prospektben, de már akkor két kis leánykáját vezette kezén.

Véletlenül a czár is arra sétált s megpillantva az ünnepelt énekesnőt, fejéje tartott. E közben szeme a két gyermekre esik.

— Ejnye, de kedves kis grisetto-ek, — mondja. — Téved, felség, válaszol az énekesnő, — ezek nem grisetto-ek, ezek marionette-ek.

A sötét czár arca méltóztatott az ügyes válasza- ra kegyesen kiderülni.

Irhát vígjátékot a színműíró, a milyet akar, lehet az kaczagató, nevetető a nyilalásig, a rendőrség, kivált az orosz rendőrség, nagyból művész a komikus helyzetek teremtésében a világ legügyesebb színműírójánál is. Gogoly, a helyzet-komikum eme nagy mestere, főleg azzal hatott, hogy a mit a világot jelentő deszkákra hozott, mindazt tulajdon érkeivel tapasztalta az életben; a gubernátort el-kisérte körútjában és annyi nevést látott, hallott, észlelt, melyből több tucat kötetre menő irodalmi termék is kikerült volna...

Miklós czár nagyon kedvelte Vernet francia színészt. Egy ízben sétálás közben találkozik Vernet-vel, megállítja s pár percig elbeszélget vele. Alig távozik az uralkodó, mintha a földből nőtt volna ki, a színész előtt terem a kerületi rendőr, és tudni akarja, mit mondott neki a czár. Vernet nem tudott orozul, a rendőr nem konyított a francziához, s a bábeli zavar olyan megoldást nyert, hogy a rendőr letartóztatta a színészt s a főrendmester iródájába kísérte. Persze nem azért úr a főrendmester úr, hogy otthon üljön; nem azért rendőr az orosz rendőr, hogy fel ne találja magát. «Dutyiba veled, adta francziája!» szölt a böles határozat és Vernet elmélkedhetett róla, hogy nem jó a nagy urakkal egy tából cse-resznyt enni.

Másnap a főrendmester bocsánatkérések közt szabadon eresztette a pörül járt francziát.

Vernet azonban jól az emlékezetébe véste, hogy Oroszországban mi a «rönd».

Mikor nemskora Miklós czár a kulisszák mögött magához intette, a francia — vesd el magad, futni kezdett kifelé, s tova iramodott, mint az üldözött vad. Miklós czár esodálkodik és parancsolja előállítását. Vernet-t előhozzák. Kérdi tőle a czár.

— Mi lelte önt, hogy fut tőlem s nem akar szóba állni velem?

Vernet előadta ekkor, hogy ezért a szerencsésért már leült egy napot a börtönben, többet nem kér belőle. A czár jót nevetett rajta, a főrendmester pedig hatalmas orrot kapott. —y—ó.

KÉTFÉLE KIVÉGZÉS.

— Verescsagin képeihez. —

A nagyhirű orosz festőnek a budapesti képzőművészeti csarnokban rendezett újabb, most már második kiállítása mindjárt megnyitásakor részletesen volt ismertetve lapunkban («V. U.» 1886. évi 5. és 6. szám), s magáról a művészről évek előtt rendezett első kiállítása óta több ízben is megemlékezett lapunk ismertette azt az irányt is, melyet Verescsagin a festészetben követ, nevezetesen a részletleg hű realizmust, az ethnographiai értéket s azt a felfogást, mely művelt kori barbárság borzalmainak, különösen a háborunak s az emberi élet tömeges kioltása körüli eljárás «művészetének» feltüntetésében nyilatkozik.

Ez uttal az újabb kiállításának két, talán leginkább feltűnő s a «Dsejuri bevonulás» után legnagyobb képét mutatjuk be olvasóinknak.

Mind a kettő kivégzést, és pedig politikai kivégzést tüntet elő. Az egyik az orosz mód szerinti. A czárgyilkos nihilisták kivégzésének lefolyását látjuk, sűrűn szakadó hóban, mely vastag pelyhekben hull alá, belepve a néző tömeget, a kivégzési tért szabadon tartó lovas katonákat s félig eltakarva a magas akasztófákat s a körülök foglalkozó csoportot, hogy a borzalom érzete így fátyolozottan még elevenebben ragadja meg a nézőt. Az öt akasztófa közül három már ott lóg,

a politikai fanatizmus áldozata, s a hófátyolon keresztül is látni, hogy vannak a delinquensek megköztözve s fejük, arcuk is ruhába burkolva. A kép rendkívüli hatása. A szállongó hópelyhen át, sokáig nézve, szinte lihegni látszanak.

A másik kép a keletindiai shipoj-lázadás idejéből való. Itt angolok voltak, nehéz küzdés után, a győztesek. A hosszú harc nagy elkeseredéssel folytatott s a szabadságukért küzdő felkelők bizony nem mindig respektálták a népjogot s úgy ártottak elnyomóknak, a hogy lehetett, így a többi közt az angol katonák alattomos legyilkolása sem kis szerepet játszott a hadjárat alatt. Az ily gyilkosokkal aztán, ha foglyul ejthették, természetesen nem úgy bántak el, mint a hadi foglyokkal szokás, hanem hadi törvényszékieleg halálra ítélték s az ítéletet rajtuk elrejtett példálul nyomban végre is hajtották. Hogy miképen, azt Verescsagin képe vérfagyasztó elevenséggel magyarázza meg.

Az elfogott shipojok lövésre kész töltött ágyú elé vannak kötve háttal. Legelől egy roskatag ősz aggyastyan fehér turbánnal és kaftánban, sovány, aszott alak, a kinek már különben is meg volnának számlálva napjai s mégis göresösen ragaszkodik az élethez s égnek szegzett fejfel ordítva kiált segítségért, irgalomért. A második ágyú elé kötött lázadó egész elcsüggedtnek látszik, feje mellére hanyatlik s egészen elhagyja magát, míg a harmadik büszkén, mereven, dacosan áll az ágyú előtt. Mind az öt alak, a kiket a kép feltünt, más-más lelki állapotot mutat a közös sors előtt, mely néhány pillanat múlva osztályrészök leend.

Mindenik delinquens mellett két-két angol katonát áll, míg a harmadik hátul a tüzet adó kanócz közelébe fogja, hogy adott jelre megrántsá, a mire aztán tompa dördülés következik s az ágyú, mint Verescsagin maga írja e képe magyarázatául, egy pillanat alatt darabokra szakadja a testet, szétveti minden irányban, elfújja a földszínéről, s a füstgomolyból — mint azt tényleg észlelték — csavar-vonalban perdül föl a magasságba valami, aztán visszaesik a szétfecscentvertől és hús-daraboktól fölzótt porondra. Az a valami a szegény kivégzett — feje.

E két kép, noha egy és ugyanazt a tárgyat ábrázolja, mégis ellenképek mondható, melyben az angol és az orosz jellem tükröződik vissza, fölmutatva, hogy a humanizmus valódi ideáljától mily távol van még az emberiség, akár alantás, akár magas fokán álljon a civilizációnak.

SÍRVA VIGAD A MAGYAR.

Ezzel a példabeszéddé vált mondással jellemzi maga a magyar nép kedélyének alaphangulatát. S ha a nemzeti zenének minőségét az ethnographia terén érvényesíteni akarjuk, legbiztosabb útmutató lehet magának a magyar népnek nyilatkozata, mely szerint a «sírva-vigadás» nemzetiünknek faji sajáttsága. Ezt az alaphangulatot még Ázsiából hozta a magyar, mert hiszen ottani rokonaik kedve is a sírva-vigadásban nyilatkozik. Tudvalevő például, hogy a krimi tatár a szomorú, elégia-szerű zenében leli kedvét, csak ez tudja érinteni igazán érzelme húrjait. Sőt Közép-Ázsia törökjeinél, az özbekek-nél is megtaláljuk azt a jelenséget, melynél szebb illusztrációja nem lehet a mi közmondásunknak, hogy «sírva vigad a magyar». S minthogy e mondás ma már inkább csak hagyományos, a magyarok sírva-vigadásáról akkor lesz világos fogalmunk, ha Közép-Ázsia törökjeinek sírva-vigadását is megismerjük.

A török-tatár népek nagy ismerője, Vámbery, nem régebben kiadott egy XVI. századbeli török époszt, melynek tárgya Sejbani Mehemed khának középpázsiai hódításainál van meritte. Maga az éposz írója, Mohammed Szálih, szintén részt vett e hódításokban Sejbani oldala mellett s így az eseményekről élethű képeket tudott festeni. Az egyik éneken egy lakomát ír le a költő-katonára, melyet Sejbani adott öccsére, Mahmud szultán tiszteletére, mikor Endidsánt elfoglalva és sok foglyot magával hurcolva visszatért Szamarkandba. E lakomán maga a költő is jelen van s így festi le énekében:

SEJBANI MOHAMMED KHÁN ÉS KÖRNYEZETE.

«Mikor Mahmud szultán Sejbani győzelmének híret kes-i palotájában meghallotta, nagyon megörült. Fölkerekedett azonall, hogy a khánnak, — akarám mondani: a világ fejedelmének — üdvözléte siessen. Megérkezett Szamarkandba, hol a khán őt nagyon szivesen fogadta, tiszteletére nagy vendégséget adott, összes kíséretét meghívva a lakomára. Összegyűlvén a fejedelmi vendégek, dobok pörgése jelezte a lakoma kezdetét. A vendégek körökre csoportosultak s minden kör előtt kumiszzal telt tömlők állottak, hogy vidám kedvre hangolják a városi lakókat. Volt aztán olyan mulatság, volt olyan lakmározás, melyek a szerelmi bánatnak gyógyszerei; negyedik iráki melodiát játszott, mert a khán ezt szerette legjobban. Az egyik vendég a zenét, másik a dalt hallgatta szive vonzama szerint.

Néhány zenész meg ezitérát pengtetett, S búvós hangjuk elrabolta eszemet. Úgy meghatott e hangoknak varázsa: Két szememnek elveszett a világa, Pezsgett a vér minden élő ereimben, Az érzelem nem fért meg a szivemben: Szemeimből kicsalta a könnyeket És e sírás a lelkemnek jól esett! Bámult a khán, esodálkzott fölötte, Hogy kedvemben könyvemnek folyt özöne. Aztán őt is elfogta az érzelem S nem is tudott eltávozni mellőlem. Oda jöttek mind a többi bégek is, Meghatotta a búvós hang őket is: Velem együtt sírni akart mindenik, Érezték, hogy a sírás oly jól esik... Így vigadni látott engem fejedelmem, Könyekbe' tört ki belőlem jó kedvem.»

Ilyen volt a «sírva-vigadás» Közép-Ázsia törökjeinél a XVI. században, Sejbani udvarában! S ha még azt is akarjuk tudni, hogy milyenek voltak azok az emberek, a kik — mint a magyar — szintén sírva vigadtak: csak az éposz szövege közt látható eredeti képre kell tekintelnünk (melynek mását itt láthatja az olvasó), hol Sejbani és környezetét egészen magyaros öltözetben szemlélhetjük. Kövári László, «A magyar viseletek és szokások» szerzője így ír a régi magyar dolmányról. A dolmány kétféle volt: rövid és hosszú. A rövid csak csipőig ért, míg a

hosszú tovább folyt s nem egyéb, mint a mit ma attilának, zrinynevevünk. Mint minden ruhadarabunk, zsinórba volt szegve, galléra fennálló, elől sujtás és szőr-, ezüst-, arany-szővetű gomb, melynek száma azonban a 12-öt soha sem multa felül... Az ifjak könyökben vágott dolmányt is viseltek, mi a himztes ingójakat szabadon hagyta. A dolmányt csipőjükön övel szorították.»

Mintha a tudós szerző ezt nem is az erdélyi magyarok, hanem Sejbani törökjeinek nemzeti viseletéről mondaná, annyira rá illik e leírás a török époszbeli képre. Sejbani a közepén ül kékszínű dolmányban, mely körülbelül térdig ér s melynek galléra, eleje, szegélye és majdnem könyökig érő ujjá csupa zsinór, csupa sujtás! Dolmánya elején 6 gomb, arany szálaból kötve, míg derekát szintén aranyos öv veszi körül. A mint dolmányának rövid ujjai elvégződnek, láthatóvá lesz az aranyhimzészű piros ing. — Ha tehát e török éposznak említett énekét olvasuk s a benne levő képet szemléljük, azon tanulságot szerezzük, hogy van még egy másik «sujtásos nemzet» is, s az is szintén «sírva vigad».

THURY JÓZSEF.

SÁNDOR MÁTYÁS

VERNE GYULA REGÉNYE.

FRANZIÁBÓL FORDITOTTA HUSZÁR IMRE.

Egyedül jogosított magyar kiadás.

MÁSODIK RÉSZ.

Harmadikötetnek folytatás.

VIII. Egy találkozás a Stradonén.

Az orvos szóltanul hallgatta végig Pointe Pescade jelentését.

«Tülléptem-e jogaim határvonalán? — kérde magában. — Nem!... Ártatlan sujtottam-e a leányt! Igen; kétségkívül! De ez ártatlan leány a Torontál Simon gyermeke!»

Aztán Pointe Pescadehoz fordult e kérdéssel:

— Hol van Cap Matifou?
— A Stradonén, a palota előtt.
— Ma este szükségem lesz mindkettőtökre.
— Hány órákor?
— Kilencz órákor.
— Hol várjunk önre?
— A temető kapujánál.

Pointe Pescade azonnal visszatért Cap Matifouhoz, a ki nem távozott el a helyéről.

Este nyolcz óra tájban az orvos, egy bő köpenybe burkolva, elindult a raguzai kikötő felé. A bástyafal mellett balra egy kis öblöcskéhez ért, mely mintegy a sziklák közt elvezve, szögellett be a tengerpartba, a kikötő felett.

Teljesen elhagyatott hely volt ez. Se ház nem látszott, se csónak. A halász-bárkák soha se kötöttek itt ki, mert tulajdonosaik féltek a sok szirttől, a mely ezt az öblöcskét eltorlaszolja. Az orvos megállt, körülnézett és aztán egyet kiáltott. E kiáltásra azonnal egy hajós közeledett hozzá és így szólt.

— Parancsoljon, uram.
— Itt a csónak, Pазzer?
— Itt van, a szikla mögött.
— Az összes legénységgel?
— Az összesel.
— Hát az ElektriK?
— Körülbelül három fonalnyira éjszak felé, az öblöcskén kívül.

És a hajós orsólakura tárgyra mutatott, a mely a sötétségben hosszra elnyúlt és a melynek jelenlétét semmiféle világosság nem árulta el.

— Mikor érkezett meg Cattaróból? — kérde az orvos.

— Alig egy órája.
— Senki se vette észre?
— Senki. A szirtnek mellett siklott el.
— Pазzer, senki se hagyja el a helyét és ha szükséges egész éjjel várjatok rám.
— Értettem, uram.

A hajós visszatért csónakjához, mely a sötétségben teljesen egybeolvadt a part legvégű szirtjeivel.

Antekirt orvos még bizonyos ideig a tenger-

parton maradt. Kétségkívül be akarta várni, míg az éjszaka jobban besötétül. Koronkint hosszú léptekkel sétált fel s alá. Majd ismét megállt. Ilyenkor összefont karokkal, némán és mozdulatlanul nézett az Adriai-tengerre, mintha a titkait akarta volna vele közölni.

Holdvilágtalan, csillagtalan éj volt. Alig lehetett érezni azt a tengerparti szellőt, a mely rendszerint estefelé szokott támadni és alig tart néhány óráig. Néhány magasan járó, de eléggé sűrű felhő eltakarta az eget a nyugati láthatárig, a hol a legutolsó, valamivel fakóbb páráreget is elenyésztett már.

— Itt az idő! — mondá végre az orvos.

És visszatérvén a város felé, a bástyafalak hosszában a temető felé tartott.

A temető kapujánál várakozott rá Pointe Pescade és Cap Matifou; mind a ketten egy fa mögé rejtőztek, hogy senki se láthassa őket.

A temető már be volt zárva. Az utolsó világosság is kialudt a temetőr házában. Reggel előtt senki se fog idejönni.

Az orvos kétségkívül alaposan ismerte a temető tervrajzát. Kétségkívül nem is állt szándékában a kapun át bemenni — a mit itt el akart végezni, azt titokban kellett elvégeznie.

— Jertek utánam, — mondá Pointe Pescadenak és a társának, a kik eléje mentek.

És mind a hárman elindultak a külső falkerítés hosszában, a mely a terep hullámossága következtében meglehetősen lejtőre nyult fel.

Tíz percnyi gyalogolás után az orvos megállt és egy résre mutatott, mely nem rég támadhatott a fal bedőlése következtében.

— Menjünk erre, — mondá.

Átment a résen. Pointe Pescade és Cap Matifou nyomon követte.

Itt, a sírokat környező nagy fák alatt, még mélyebb sötétség uralkodott. Az orvos azonban tévovázás nélkül végigment egy fásoron, majd egy mellékfásoron, a mely a temető felső részéhez vezetett. Néhány éjjeli madár, melyeket léptei felriasztottak, különböző irányok felé szétröpült. De a baglyokon és kúvikokon kívül nem volt élő lény a fűben elszórt sírkövek körül.

Nemsokára mind a hárman megálltak egy szerény síremlék, egy kis kápolnafele előtt, melynek rácsajtaja nem volt bezárva.

Az orvos kinyitotta a rácsajtót, aztán megnyomván egy kis villamos lámpa gombját, előállította a villamfényt, de úgy, hogy kívülről észre ne lehessen venni.

— Lépj be, — mondá Cap Matifounak. Cap Matifou belépett a kis kápolnába és szem közt állt egy fallal, a melybe három márványtábla volt beillesztve.

A középső táblán a felírás volt bevésve:

Báthory István.
1867.

A baloldalon levő táblán még semmi felírást se lehetett látni, a jobboldali emléktáblára már volt kinek a nevét bevésni.

— Vedd el ezt a táblát, — mondá az orvos. Cap Matifou könnyű szerrel eltávolította a márványlapot, a mely még nem volt befalazva. Letette a földre s a falba bemélyedő üregben egy koporsó látszott.

Ebben a koporsóban feküdt Báthory Péter holtteste.

— Vedd ki a koporsót, — mondá az orvos. Cap Matifou kibuzta és bármily nehéz volt is a koporsó, nem vette igénybe Pointe Pescade segítségét, s miután a kis kápolnából kivitte, letette a földre.

— Nesze ez a szerszám, — mondá az orvos, egy csavarhúzót adván Pointe Pescade kezébe, — vedd le a koporsó fedelét.

Alig néhány percig tartott a munka. Antekirt orvos eltávolította a fehér lepelét, a melylyel a test le volt terítve és a fülét oda tette a melléhez, mintha a szív dobbanásait akarta volna hallgatni. Aztán fölegyenesedvén, így szólit Cap Matifouhoz.

— Emeld le a testet.

Cap Matifou engedelmessékedett, a nélkül, hogy akár ő, akár Pointe Pescade egyetlen ellenvetést tett volna, noha mind a ketten tudták, hogy tiltott munkát végeznek.

Mikor Báthori Péter teste a gyepen feküdt, Cap Matifou újra becavarnta a halotti lepelbe és az orvos rádobta a koponyát. Aztán a koporsó fedelét megint a helyére illesztették a csavarokkal, és a koporsót visszahelyezték az üregbe, a márványtáblát is visszatették a falba.

Az orvos kioltá villamos lámpáját és megint teljes sötétség uralkodott.

— Vedd fel a testet, — mondá Cap Matifounak.

Cap Matifou olyan könnyedén a karjaiba kapta a fiatal ember testét, mintha kis gyermeké lett volna, aztán az orvos és Pointe Pescade közt elindult a mellékfásoron, a mely egyenesen a temető falkerítésén levő térhez vezetett.

Öt perc múlva túl voltak a résen és az orvos, Pointe Pescade és Cap Matifou, a bástyafalak mellett elhaladván, a tengerpart felé tartottak.

Egyetlen szót se váltottak egymással, de ha az engedelmis Cap Matifou nem is gondolkozott többet egy gépnél, e helyett mennyi gondolat kavargott Pointe Pescade elméjében!

Antekirt orvos és két társa a temetőtől a tengerpartig senkivel se találkozott. De mikor az öblöcskéhez közeledtek, a melyben az *Elektrik* csónakja várakozott rájuk, egy vázított pillantot-

— MENJÜNK ERRE, MONDÁ ANTEKIRT ORVOS.

tak meg, a ki a legelső parti szirteken sétált fel s alá.

Mindazonáltal folytatták útjukat, a nélkül, hogy az ör jelentésével törődtek volna. Az orvos újabb kiáltására a láthatatlanul maradt csónak kormányosa megjelent.

Cap Matifou egy intésre lement a sziklán és épen a csónakba akart lépni.

E pillanatban a vészóda közeledett és mielőtt a csónakra szállhatott volna, ezt a kérdést intézte hozzájuk:

— Kik vagytok?

— Olyan emberek, a kik az ön tetszésére bízzák, hogy válaszon husz forint közt készpénzben és egy ökölcsapás közt ettől az urtól, ni... szintén készpénzben, — viszoná Pointe Pescade, Cap Matifou mutatta.

A vámnör nem habozott, hanem elvette a husz forintot.

— A csónakra! — mondá az orvos.

A következő percben a csónak eltűnt a sötétségben. Öt perc múlva odaért a hosszú orsóalakú hajó mellé, a melyet a partról nem lehetett látni.

A csónakot felvonták a fedélzetre és az *Elektrik* zajtalan, csendes gépezete által megindítva csakhamar kiért a sík tengerre.

Cap Matifou ezalatt letette Báthory Péter tes-

tét egy pamlagra egy kis szobácskában, melyből a világosság semmiféle nyíláson keresztül se halthatott ki a szabadba.

Az orvos, egyedül maradván az élettelen testtel, lehajolt föléje és ajkai megcsókolták a halvány homlokot.

— És most, Péter, ébredj fel! — mondá. — Akarom!

Péter azonnal felnyitá a szemét, mintha csak a halálhoz annyira hasonló delejes álomba lett volna merülve.

Vonásai bizonyos idegenkedést látszottak kifejteni, mikor megismerte Antekirt orvost.

— Ön... — mondá alig hallható hangon. — Ön, a ki engem elhagyott.

— Én vagyok, Péter.

— De hát kicsoda ön?

— Egy halott ember... mint te!

— Halott ember?... —

— Én gróf Sándor Mátyás vagyok!

Vége a második résznek.

EGYVELEG.

* **Előkelő szép párisi nő** adta ki közelebb emlékeit. A kezdő sorok így hangoztak: «Husz telen át 722 bálban voltam s ez alatt 14 torokgyuladást, 3 tüdőgyuladást s 120-szor náthát kaptam; de sohasem panaszkodtam a bajok miatt, mert úgy tekintettem azokat, mint egy valódi párisi nő csatákban nyert tiszteletreméltó sebeit.»

* **Hatalmas jégpalota** képződött a múlt telen Bosztonban. Egy ötemeletes gránit- és téglá-épület ugyanis kigyuladt s oltására mintegy 10 millió gallon vizet használtak fel, mely a nagy hidegben rögtön megfagyott s az egész épületet jéggel vonta be.

* **Vallásos ágyu.** Az «údv hadserege» Svájcban újabb egy mitrailleuse-ágyut is használ. melyből azonban az ágyugolyók helyett vallásos röpiratok repülnek szét.

* **Villamos fát** talált két német tudós Uj-Guinea szigetén. A fa kinszára oly erős, hogy több mérföld távolságra megzavarja a delezit s érintése csaknem földre teríti az embert. A fát *Elsassia electricának* nevezték el, elemzése azt mutatja, hogy csaknem tiszta alakban szénből áll.

* **A nő fejdísz** történetét írtak meg d'Éze és Marcel francziák. A mű számos eredeti rajzzal közelebb fog megjelenni.

* **Rózsakertekké** alakították át Dél-Franciaország nagy részében a fillokszera által elpusztított szőlőskerteket. Naponkint több ezer kosár rózsát szállítanak innen Párisba, főképp szeptemberből márcziusig, úgy hogy a rózsák már igen olesó lett s a kórházak szobáit is azzal díszítik fel. A rózsatenyésztőknek azonban még mindig nagy hasznuk van, különösen a rózsalaaj gyártásából.

* **Japáni tanítónöket** s nevelőnöket küld ki a japán kormány ezentul Európába paedagogiai tanulmányokra.

* **Czukros fa.** A maluvafa Indiában híres arról, hogy virágában igen sok a czukortartalom s ezért most már Európába is szállítják. A fa a mi tölgyfánkhoz hasonlít; egyetlen fán néha egész tonna virág van.

* **A német trónörökös naplójából** közelebb kivonat fog megjelenni. E műben sok magánlevél is közöltetik s így az történelmileg igen érdekes lesz.

* **Gyűjtési mániák.** La Blache, a híres opera-énekes, különös szenvedéllyel gyűjtötte a sétatálcákat és dohányszelenczékét. Gillost, gazdag író-toll-gyáros, cremonai hegedűkből állított össze nagy gyűjteményt, bár maga nem tudott hegedülni. Sussex herczeg, II. György testvére, szivarokat és bibliákat szerzett össze. Brühl gróf, német államférfi, órákat, csipkéket, papucsokat és parókákat halmozott össze. XVI. Lajos nagyon szerette a záratkat és kulcsokat.

* **A párisi nemzetközi kiállítás** alkalmából Ancleer Hubertine, a nőemancipáció egyik vezére, azzal a kérelemmel járult a kormányhoz, hogy a jurybe nő-tagokat is vegyenek be, mivel sok műipari tárgyhoz a férfiak épen nem értenek.

* **A tevéket** nagyobb számmal hozták be újabb Ausztráliába, hol nem csak a vasutak építésénél, de a földművelésnél is nagy hasznukat veszik, úgy hogy a nagy költséggel járó szállítás Indiából nem veszett kárba.

* **Winkelried Arnold** emlékre, ki a sempteli csatát önfeláldozása által úgy nyerte meg, hogy az ellenség dárdaírt összehozta, s mellére vonta, a svájcziai most az ötszázados évforduló alkalmával a csatátáren emléket állítanak; ez alkalommal nagy történelmi körmenet lesz.

A VESZETT KUTYA.

Pasteur fölfedezése óta mind többet beszélnek az ebdührről, mely marás által az emberre is átplántálva, a legiszonytatóbb betegségek egyike, melyről eddig az volt a hit, hogy lehetetlen más-ként, mint halállal végződni. Csaknem minden vidéken fordulnak ugyan elő egyesek, kik azzal kérkednek, hogy a veszetséget gyógyítani tudják; de azt az orvosi tudomány nem hiszi el s kuruzsloknak bélyegzi az ilyeneket s ha köztudomásra jut, hogy az ilyen diploma nélküli doktor emberen kísérte meg tudományát alkalmazni, az bizony a hatóságok kezébe kerül.

Hát ez nem is lehet máskép. Az emberélet sokkal drágább valami, semhogy oly kísérletek alá engedhetnék venni, melyeknek alapja sokszor nem egyéb a babonánál. Hiszen ha igaz lenne, hogy egyes családok birtokában vannak valamely itóknak, mely közkincesévé téve egy nagy csapástól mentené meg az emberiséget s hogy e titkot úgy öröklik ama család tagjai egyik a másikatól: képzelné-e, hogy azt már rég meg nem vették volna tőlük, bármekkora kincset követeltek volna érte?

Szerencsére Pasteur tudományos alapon kifejlesztett gyógymódja fölöslegessé teszi már, hogy bárki is kuruzslóra szorjuljon. Az ő oltási rendszere a veszetséget biztos óvszerének bizonyult s nincs messze az idő, mikor eljárása az orvosi tudomány közkincesévé válik s javára szolgáló az emberiségnek.

Különösen hazánkban, a hol oly nagy számmal fordulnak elő a veszett-kutyamarások folytán bekövetkező szerencsétlenségek. Nálunk, különösen pusztákon, faluhelyeken a kutya még ma bizonyos rendszere és közbiztonsági szolgálatot tesz, őrzi személyünket, vagyunkat a rossz emberek támadásaitól. El van tehát szaporodva nagy mértékben s így az ebdüh esetei is számossabbak, különösen azért, mivel a kutya sok helyen csak romlott ivóvízzel juthat, vagy még olyanhoz sem, nem úgy, mint Dalmáciában, a hol minden ház előtt napjában többször is megtöltik friss ivóvízzel a ház előtti kővált, nem egyébrét, csak azért, hogy az arra járó ebek vízhez jussanak. Ott az itókutya is az ebdüh-betegség esetei.

Pasteur fölfedezése épen jókor érkezett. Alig volt még idős, midőn gyanus elmarások következtében annyi ember lett volna veszedelmek köztébe. Különösen a mit Észak-Amerika keleti államaiból irnak, az irtóztató. Ott a veszetséget valóságos járvány alakjában lépett föl s még a nagy városokban is alig múlt el nap, a melyen végig ne hangzott volna az utczákon a rémkiáltás: «Veszett kutya!» Réumilten menekült ilyenkor az utczákon járókéló közönség minden irányban, a kilógó nyelvvel, csattogó szájjal rohán kutya utjából, mely véres tajtékok turószájával jobbra-balra kapkodott, s megmarta, a ki utjába került, míg valamely bátrabb ember a közönségből, vagy többnyire az utcai rendőr, saját élete kockázatával le nem ütötte.

Répünk is egy ilyen rémes jelenetet mutat New-York utcairól. Mindenki menekül a tajtékozó állat utjából s egy anya egyik gyermekét ölle kapva, a másikat kezén ragadva, rohan föl a lépcsőn, míg mellette a rendőr egy fa mellől les az állatra, revolvert szegveze neki, hogy leljö, a mint lőtávolságba érkezik.

A naponkint előforduló szerencsétlenségen nem segíthettek másként, mint úgy, hogy valószínűsítő háborúit vittek végre a kutyák között. Sok kedves ölebecske, értékes vadász- vagy kiserő kutya esett áldozatul, a nélkül, hogy baja lett volna, s a ki meg akarta menteni valamelyik kedvezet ebét, ugyan jól kellett hogy elzárja és

eltitkolja létezését, mert bizony s a lefizetett adót bizonyító bélyeg, se a szájkosár nem mentette volna meg.

A MONTE-CARLÓI VASUTI SZERENCSETLENSÉG.

Rendkívüli vasuti szerencsétlenség történt hamvazó szerdán, márcz. 10-én este 5 óraker, Monaco és Mentone között, a szépségéről híres Rivierán, mely a Földközi-tenger partján Genuától Nizzáig terjed. Két vasuti vonat, melyeknek Roquebrune (Roccebruna) állomásán kellett volna találkozni, hiányos jelzés következtében, Monte-Carlótól alig kétszáz ölnyi távolságban összeütköztek, mivel a Nizzából jövő vonatot az út görbülése és egy alagút elrejtette, s midőn a veszélyt észrevették, már lehetetlen volt azt kikerülni. Roccebruna, félóránnyira a híres monte-carlói játékbarlangtól, körülbelül a fele uton Monaco és Mentone között, a tengeröböl benső részén fekszik s igen jól látható a híres monte-carlói állomás csúcsról, hol rendszeren sokan szoktak a szép kilátásban gyönyörködni. A veszélyt innen most is észrevették, a monte-carlói állomás főnöke rögtön meghuzatta a harangokat s lövöldöztetett is, de sikertelenül. Még az sem használt, hogy az egyik gőzgépet megállították. Az összeütközés megtörtént, és a Nizzából jövő vasutvonat három utasoknak szánt s

mutatásában áll. Sokgyűnevezett «történelmi tény» hitelessége lett ezáltal megdőntve, melyeknek hozzáférhetlensége szent volt eddig előttünk. A nélkül, hogy véleményt mondanánk ezek felett, mulatságos lesz egy néhány csoportosítási közlök, már csak azért is, hogy lássuk, mennyire uralkodnak a dogmák a történelmi i-merek terén is.

Ádám és Éva s a teremtes bibliai története azok közé a tanok közé tartozik, melyek egyes megzafólasít sok tudós tette feladatává az érvek egész tárházának segélyével. De sokkal későbbi eseményeket, példának okáért Róma óskori történetét is nagy részben mesének vélemeznek, s maga Macaulay beismeri, hogy a legfontosabb történelmi tények, mint a Porsennával, vagy a Brenussal folytatott háboru eredményei egészen hamis világításba lönek állítva. Trójának Homér által előadott ostroma is jóformán alokrifnak tekinthető, s szintugy Stuart Mária elhiresült szépsége. Theologusok is vannak számosan, kik odanyilatkoznak, hogy Judás jellemének hagyományos feltüntetése merő tévedés, mert csak azért szolgáltatta Krisztust ellenségei kezébe, hogy bebizonyítsa felettök isteni hatalmát. Állítják továbbá, hogy helytelen dolog Napoleonnak oly vitéz hadvezérként való felfogása is, mert ő sikereit nem annyira magának, mint ellenségei gyöngeségének köszönhetette, s mint uralkodó épen közepes volt.

Hogy Giordano Brunót eretnekség miatt máglyán égették el, általában hiszik. És mind a mellett csak nemrég adott ki egy Desdoutis nevű professzor egy röpiratot, melyben valószínűnek mondja, hogy Brunót nem égették meg, hanem élte fogytáig kolostorba zárva tartották. Különben már Bayle is kétségbevetta a pantheista bölcstragikus halála meséjét, s furesának találta, hogy az állítólagos esemény után nyolcezzan évvel már senki sem tudjon arról, hogy Rómában egy dominikánust megégették.

Tell Vilmos létezését a leghatározottabban alakban szokták tagadni, mert alig volna hihető, hogy kerek kétszáz évig senki se tegyen említést róla, se arról, hogy fia fejezől az almát lelőtte.

Ép ilyen mythikus kód borítja a Vasalárcz létezését s Junius híres leveleinek szerzőségét is. Arról a tévedésről, hogy Amerikát Kolumbus fedezte fel, Vining rántotta le először a leplet. Szerinte Amerikát az ötödik században fedezték fel afghanisztáni buddhista szerzetesek. Kínai krónikák ugyan az általok fölfedezett országot Fu-Sang néven említik, de ezt Vining azonosítja Mexikóval, a nép és a vidék leírása alapján. Másoknál ismét az a vélelmény, hogy Amerikát egy genuai tengerész fedezte fel, kinek emlékére egy szökőkút is van emelve Bostonban. Egy harmadik pretendense Amerika felfedezése dicsőségének maga Kolumbus fivére, Bertalan. Ugyanis Don Soto, Honduras köztársaság elnöke, azzal akarta megörökíteni Kolumbus partra szállásának emlékét, hogy nevével egy területet nevezzen el. Előbb azonban tudományos tekintély véleményét kérte ki, a történelmi adatok hitelessége megállapítására. Megbizása alapján Don Mille, egy tudós guatemalai, ki Közép-Amerika történetét is megírta, átvizsgálta az ekorra vonatkozó okmányokat, s arra a meggyőződésre jutott, hogy itt egy régi krónikás valamely kitételének elferdítéséből származó tévedés forog fenn, s Kolumbus soha nem is kötött ki Amerikában. E hely Herraránál fordul elő s így hangzik: «Angustus 14-dikén Adelantado partra szállt legénységével, hogy misét hallgasson». Don Mille meg van győződve, hogy ez az Adelantado, kire itt ezalás történik, maga Bertalan, Kolumbus fivére, s nem Kolumbus Kristóf

A VESZETT KUTYA. — JELENET A NEW-YORKI EBDÜHJÁRVÁNY IDEJÉBŐL.

egy teher-kocsija a hegyoldalba vajt töltésről 60 lábnyi mélységbe zuhan; szerencsére az utazó kocsiiban csak három ember volt és azok közül is csodálatosan csak egy halt meg. A Mentonéból jövő vonatból négy utasközi tört össze, egymásra dobatta a domb felé. Mind a két vonat gőzgépe teljesen tönkre ment. Mintegy harmincnyolcezer egynégy sértült meg többé-kevésbé, kik közül nyolcezer rögtön vagy kevéssel azután meghaltak, köztök egy öreg ventimigliai építész és egy utazó nő is. A sebesülteket a monte-carlói kaszinóba vitték, hol Chatran igazgató a Hotel de Paris termében ideiglenes kórházat állított fel számokra, az intézetben tartozkodó orvosok és ápolónők segítségét igénybe véve. A gondos ápolás dacára a szerencsétlenség alkalmával rögtön kimultakon kívül még négy áldozata lett az összeütközésnek. A vizsgálat szerint az összeütközés oka az volt, hogy a roccbrunai állomás öre azt hitte, hogy a monaco-i vonat már elment s így a csak egy vágányból álló út szabad. Még is észrevette több végzetes tévedését, de későn. Sem az ő jelzései, sem a monte-carlóiak lövöldözései és csejégetése nem hatottak el az utazókhoz.

HISTÓRIAI TÉVEDÉSEK.

Az újabb történetnyomozás nagy kedvvel, és tegyük hozzá, nagy sikerrel újí a földérítéseknek azt a faját, mely bizonyos meggyökerezett vélemények eloszlatásában s alaptalanságuk ki-

14-ik SZÁM. 1886. BUDAPEST, ÁPRILIS 4. XXXIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetők föltételek: VASÁRNAPI UJSÁG évi egész évre 12 frt... Külföldi előfizetőkhez a postallag... megfizetésre a postán... 1886. március hó 2-én.

EGY MAGYAR EXPEDICZIÓ A KELETEN.

MAGYAR nemzetnek századokon át nagy szerepe volt a Balkán-félszigeten. A déli szlávoknak a félhold elleni harczaiban Hunyadi János volt a vezér és Hollós Mátyás vitt kulturát a Balkán lejtőire.

a Balkán-félszigeten vezérszerepet vinni és ott a nyugati kulturát elterjeszteni. Ez az eszme lebegett Széchenyi előtt, mikor a Vaskapu szabályozására gondolt.

Nem gondolt senki hódításokra, a keleti népek leigázására, délszláv földek annexiójára. Ezt elég világosan jelentette ki és bizonyította be a magyar nemzet 1878-ban.

Réthy László. Strausz Adolf. Weisz Berthold. Inkey Béla. Novák Bertalan. György Endre. MAGYAR EXPEDICZIÓ KELETEN. — ZÁRÁBAN FÖLVETT FÉNYKÉP UTÁN.

ELSŐ MAGYAR ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG BUDAPESTEN.

Table with multiple columns containing financial data, including 'Kifizetett károk', 'II. Szállítvány-biztosítás', and 'III. Jégbiztosítás'. It lists various insurance types and their corresponding amounts.

Table with multiple columns containing financial data, including 'Kiadások', 'Huszonharmadik évi zárszámla 1885', and 'Életbiztosítási üzlet'. It details expenses and insurance operations for the year 1885.

Vertical text on the left side of the page, including names like 'Budapest, 1885. december 31-én.' and 'Kacsvinsky János, elnöktiszt. Könyvvivő.'